

najdraži, mudriji, najmudriji, brži, najbrži, a tako možemo reći kao što kažemo da je prilog *břzo* tvoren od pridjeva *břz*, onda ima jedno jednostavno pravilo: prilozi se tvore od pridjeva sufiksima *-o* i *-e* bez obzira bila osnovna riječ u pozitivu, komparativu ili superlativu, onda je svaki od tih priloga posebna riječ, nemamo stupnjevanje priloga i tada su prilozi nesumnjivo nepromjenjive riječi.

Imamo dakle dvije istine, ali valja znati da je svaka od njih istina jer svaka zavisi od gledišta koje zauzmemo.

Da bi sve bilo jasnije, valja reći da se tu ne radi o istinama, nego o interpretacijama jezičnih činjenica, a interpretacije su, kao što smo vidjeli, moguće dvije. A kad su posrijedi interpretacije, onda se možemo zapitati koja je bolja, svrhovitija.

Imamo kriterije za vrednovanje gramatičkih interpretacija. Bolje su one koje imaju manje jedinica, jednostavnija pravila, manje pravila koja obuhvaćaju veći broj primjera. Kad to primijenimo na naš problem, onda je odgovor jasan i jednoznačan.

Ako kažemo da prilozi imaju stupnjevanje, onda moramo dati i pravila za to stupnjevanje, a ta pravila nisu jednostavna jer moramo posebno tumačiti *dobro-bolje, često-češće, brzo-brže...*, ako kažemo da se prilozi tvore od pozitiva, komparativa i superlativa pridjeva, onda nemamo više problema sa stupnjevanjem, to je protumačeno u stupnjevanju pridjeva, pravila su dakle jednostavnija.

Zaključak je dakle jasan: s gledišta ekonomičnosti gramatičnog opisa gramatike treba pisati tako da se kaže da se prilozi tvore od pridjeva, da nemaju stupnjevanja i da su prema tome potpuno nepromjenjive riječi.

Stjepan Babić

O S V R T I

O NASLOVIMA TERMINOLOŠKIH PRIRUČNIKA

Pogledamo li bibliografiju terminoloških priručnika, uočit ćemo veliku raznolikost u strukturiranju naslova pa mislim da bi o tome bilo korisno reći nekoliko riječi, jer je i to pitanje jezične kulture.

Naslov terminološkog priručnika obično navodi nekoliko osnovnih podataka:

1. o kakvoj se vrsti priručnika radi: a) o rječniku b) o leksikonu c) o enciklopediji: rjeđe se u naslovu pojavljuju odrednice kao glosar, nomenklator, enciklopedijski rječnik sl.

2. područje koje je priručnikom obuhvaćeno npr. matematički rječnik, pravni leksikon, likovna enciklopedija i sl.

3. jezik ili jezike na kojima se navode nazivi: taj se podatak gotovo uvijek navodi kod rječnika, a rjeđe kod enciklopedija i leksikona koji su obično jednojezični.

4. u naslovu se ponekad navode i neki posebni podaci npr. kome je priručnik namijenjen (npr. popularni, školski, za upotrebu inženjera i tehničara¹ itd.), koje razdoblje obuhvaćena (npr. feudalne epohe Hrvatske², starohrvatsko³) te opseg rječnika (mali).

Pri navođenju tih podataka javlja se nekoliko problema.

1. Često nije jasna razlika između rječnika, leksikona i enciklopedije pa bi isto djelo moglo biti nazvano bilo kojim od tih naziva. Potanje je o tom problemu

¹ Rječnik njemačko-hrvatskoga tehničkog nazivlja za uporabu inženira, mehanika, zemljomjera..., Zagreb, 1881.

² Zlatko Herkov: Građa za financijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske, JAZU, Zagreb, 1956.

³ Tomislav Prpić: Rječnik starohrvatskog medicinskog nazivlja, Zagreb, 1974.

već bilo govora u Jeziku⁴, a ovdje ću ponoviti samo ono što se izravno odnosi na naslov priručnika. Osnovna je razlika između rječnika s jedne i leksikona i enciklopedije s druge strane u tome što rječnik pruža obavijesti o riječima (terminološki rječnik o nazivima), a leksikon i enciklopedija objašnjavaju pojmove. Rječnik je jezično (lingvistički) usmjeren, jer navodi samo podatke o dva lica riječi: označitelju (izgovor, pisanje) i označenomu (definicija). Leksikon, uz jezične obavijesti, daje i detaljne podatke o pojmu. Razlika između leksikona i enciklopedije manje je jasna i uglavnom ovisi o veličini. Leksikoni su mali, priručni s kraćim objašnjenjima natuknica dok su enciklopedije uglavnom veće, često višesveščane, s opširnije objašnjenim natuknicama.

2. Područje koje je priručnikom obuhvaćeno obično je jasno određeno i tu problema i nejasnoća nema. Međutim i tu često u naslovima dolazi do nespretnosti koje uvjetuju nepotrebno duge i glomazne naslove. Pogledajmo nekoliko primjera:

1. Cerić, Viktor: *Leksikon pojmova u međunarodnom transportu i trgovini*.⁵ Budući da leksikon po definiciji opisuje pojmove, dovoljno bi bilo *Leksikon međunarodnog transporta i trgovine*.

2. *Englesko-hrvatskosrpski rječnik stručnih izraza iz područja industrijskih i energetske postrojenja*⁶. Budući da je u naslovu navedeno područje koje rječnik obrađuje (industrijska i energetska postrojenja), jasno je da se radi o terminološkom rječniku. Zbog toga je u naslovu nepotrebno istaći da rječnik obrađuje stručne izraze.

⁴ Usp. Milica Mihaljević: O nazivima rječnik, leksikon, enciklopedija i enciklopedijski rječnik, *Jezik* 34, 1986, 2, 52-54.

⁵ Zagreb, 1959.

⁶ Slavonski Brod, 1974.

Naslov bi mogao glasniti: *Englesko-hrvatskosrpski rječnik industrijskih i energetske postrojenja*. Navest ću još nekoliko primjera naslova postojećih rječnika i mogućih kraćih naslova:

*Mali planinarski terminološki rječnik*⁷; *Mali planinarski rječnik Rječnik; pojmova iz područja mikroprocesora*⁸; *Mikroprocesorski rječnik*⁹; *Rječnik bibliotekarskih stručnih izraza*¹⁰; *Bibliotekarski rječnik; Hrvatsko-engleski rječnik privredne terminologije*¹¹; *Hrvatsko-engleski privredni rječnik*.

Iz navedenih se primjera može zaključiti:

1. U naslovu terminoloških rječnika nepotrebno je navoditi da rječnik obrađuje stručne izraze, nazive ili termine. Ako je navedeno područje (struka) koje rječnik obrađuje, jasno je da obrađuje nazive iz tog područja. Također je uz *enciklopedija* i *leksikon* nepotrebno navoditi da se obrađuju pojmovi.

2. Iz naslova se obično može izostaviti pridjev *terminološki*, jer navođenje struke dovoljno jasno govori da se radi o terminološkom rječniku. To se naravno ne odnosi na naslove kao npr. *Rječnik terminoloških višestrukosti*¹². Također su u naslovima nepotrebna određenja *terminologija* i *nazivlje*.

3. Ponekad se nazivi *terminologija* ili *nazivlje* pojavljuju umjesto *rječnik*. To je uzrokovano višeznačnošću naziva *ter-*

⁷ Stanislav Gilić, Rijeka, 1979.

⁸ Darko Grundler u knjizi *Uvod u mikroprocesore*, Zagreb, 1982.

⁹ Ako se zaista radi o objašnjenju pojmova, a ne naziva mogao bi se zvati i *Mikroprocesorski leksikon*.

¹⁰ Antony Tompson, Zagreb, 1965.

¹¹ Marijan Vrbany, Zagreb, 1961.

¹² Školski rječnik terminoloških višestrukosti, sv. I-IX, Sarajevo, 1979.

minologija i nazivlje. Terminologija, uz znanstvenu disciplinu i skup naziva koji se upotrebljava u određenoj grani znanosti ili tehnologije, ponekad označava i djelo koje navodi popis i objašnjenje stručnih naziva. U tom je značenju terminologija istoznačna s terminološkim rječnikom. Tako u *Enciklopediji Leksikografskog zavoda*¹³ možemo pročitati: "Ako se stručni rječnici ograničavaju na popis stručnih izraza - koji se obično objašnjavaju paralelnim stručnim izrazima na stranim svjetskim jezicima - zovemo ih terminološkim rječnicima ili kraće terminologijama.". U istom se značenju susreće i naziv *nazivlje*. Mislim da takva upotreba naziva *terminologija i nazivlje* nije dobra, jer povećava višeznačnost, a to smanjuje jasnoću i preciznost izražavanja. Zove li se npr. neko djelo *Biološko nazivlje/terminologija*, iz naslova ne znamo imamo li pred sobom terminološki rječnik ili znanstvenu raspravu o problemima ili načelima tvorbe biološkog nazivlja. Zove li se isto djelo npr.

Rječnik biološkog nazivlja, mislim da naziv *nazivlja* ne daje novu obavijest koja nije već sadržana u naslovu *Biološki rječnik*

Na kraju možemo zaključiti da pri strukturiranju naslova terminoloških priručnika vrijede ista načela kao i pri strukturiranju naslova uopće. Naslov mora biti kratak i jasan (s maksimalno reduciranim jezičnim elementima), ali pri tome mora pružati potpunu i točnu obavijest o kakvu se priručniku radi. Riječima koje ne nose nikakvu obavijest nije mjesto u stručnom tekstu, a pogotovo ne u naslovu.

Milica Mihaljević

HRVATSKI DUDEN I TERMINOLOŠKA PROBLEMATIKA

U rukama nam je *Hrvatsko ili srpsko-engleski slikovni rječnik* što ga je izdala Cankarjeva založba u Ljubljani 1988, a na osnovi najnovijeg izdanja poznatog Dudenova slikovnog rječnika (iz 1979).

Ovo nije prvi hrvatski prijevod Dudena, jer je 1938. u nakladi Minerve izdan slikovni rječnik "Šta je šta" što su ga obradili Iso Velikanović i Nikola Andrić, u užoj suradnji s pedesetak naših doista vrhunskih eksperata za pojedine struke. (Svih suradnika bilo je i do stotinu.) Dakako, to je izdanje izrađeno na temelju prvog Dudenova slikovnog rječnika, po opsegu i tematici kudikamo skromnijeg.

Novi dvojezični hrvatsko-engleski rječnik uredio je Vjekoslav Boban, a engleski su tekst, služeći se i njemačkim izvornikom, preveli Žarko Anić Antić i Smiljan Čubelić. U radu je sudjelovalo i četrdesetak stručnih redaktora, no unatoč eminentnim znanstvenicima među njima, to je zapravo skroman broj za tako opsežan i naporan pothvat. Njemački je Duden izrađivalo, naime, nekoliko stotina vrhunskih stručnjaka. Presudno je, međutim, kakve su ingerencije stručnih suradnika.

Ne bih htio propustiti priliku, a da ne izrazim svoje iskreno zadovoljstvo razinom opće jezične kulture u tom zamašnom ostvarenju, tim vrijednim plodom uloženog prevoditeljskog i uredničkog truda. Za načelno poštivanje suvremenoga hrvatskog književnog jezika zaslužna je svakako i Cankarjeva založba, kako je to istaknuto i u predgovoru priređivača. Tako mi je npr. drago što je južnoamerička deva nazvana *ljama* unatoč onoj, dašto problematičnoj, tezi u Pavešićevu Savjetniku, po kojoj je dana prednost "lami". Jer ne samo da *ljama* vjerno odgovara izvornom izgovoru (prema španjolskom: *llama*), nego je i

¹³ Natuknica Leksikografija, Zagreb, 1955.